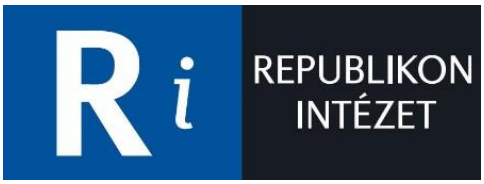
Családbarát kormányzás a gyerekek kárára

Az orbáni szociálpolitika zárójelentése

A REPUBLIKON INTÉZET ELEMZÉSE

2026. szeptember

ÖSSZEFOGLALÓ

- A Republikon új elemzésében megírtuk az orbáni szociálpolitika rövid zárójelentését. A gyermekszegénységre vonatkozó adatok, valamit a magyar szociális- és családpolitikát leíró más adatok segítségével igyekeztünk kideríteni, gyermekbarát volt-e az önmagát családbarátként meghatározó kormány.
- A KSH jelenlegi, hivatalos számai alapján az elmúlt 16 évben a jövedelmi szegénység aránya nemigen változott, az anyagi depriváció csökkent, a szegénységi rés nőtt; a gyermekszegénység eleinte csökkent, majd 2018 után újra megnőtt. A gyerekek szegénységi rése duplájára nőtt, azaz a gyermekszegénység jelentősen mélyült Magyarországon. Összességében a mélyszegénység helyzete sokat romlott, és ez különösen érintette a gyermekeket, a középosztály körül és fölött hatott az orbáni családpolitika.
- Családi pótlékra az EU-átlag felének megfelelő összeget költünk, rászorultsági támogatásra az EU-átlag tizenötödét. GYES-re, GYED-re ötször annyit költünk, mint az átlag tagállam, bölcsődei és óvodai férőhelyekre negyedannyit. A munkaviszonyt követelő, jövedelemarányos támogatásokra költünk szinte minden pénzt, a szegény rétegeket szándékosan kizárva a támogatásokból.
- A roma lakosság a fennálló elosztási rendszer legnagyobb áldozata. A magyar roma lakosság 52 százaléka, azaz több mint fele jövedelmi szegénységben él, szemben a nem roma lakosság 13 százalékával, tehát négyszer akkora a szegények aránya a roma kisebbségen belül, mint a nem romáknál.
- Az orbáni családpolitika szerkezetéből egyértelműen következik, hogy nem a gyermekjólét, hanem a születésszámok növelése volt a szakpolitika célja, a szülőket célozta, nem a gyerekeket. A demográfiai fordulatot nem érte el, mivel 20 százalékkal csökkent 2010 óta a születések száma. A támogatások gyermekszegénység-csökkentő hatékonysága az EU-átlag fele volt, és a szakpolitika célkeresztjében levő háromgyerekes családok körében továbbra is nagyon magas a szegények aránya. A munkaalapú társadalom hamis ígérete nagyobb mértékben sértette a gyermekek szociális biztonságát, mint a nem dolgozó felnőttekét.
- A Republikon a családi pótlék reálértékének helyreállítását és automatikus indexálását, a rászorultsági támogatások jelentős emelését, a hátrányosabb régiók bölcsőde- és óvodatámogatásának növelését, valamint a roma gyermekszegénység kezelésére célzott intézkedések bevezetését javasolja.

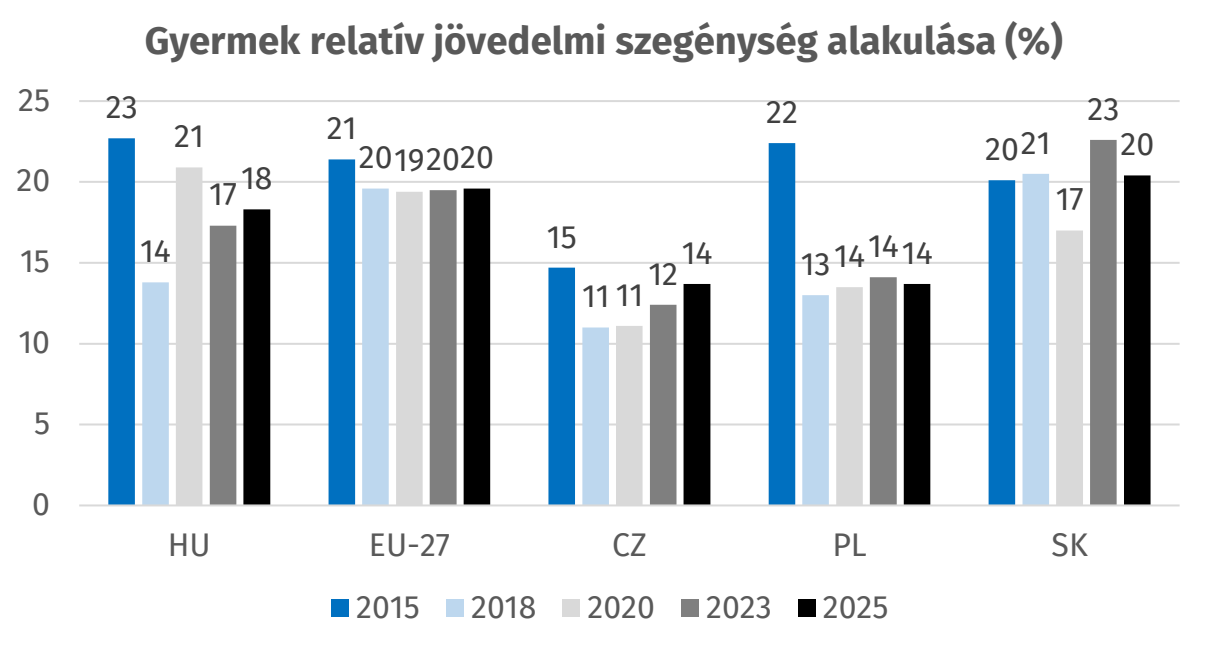
A CSALÁDBARÁT KORMÁNY LEGENDÁJA

A családpolitika volt az Orbán-kormányok zászlóshajója, a rezsicsökkentés mellett talán legtöbbet reklámozott szakpolitikai intézkedése. Lényegében e két programban merült ki az orbáni szociálpolitika teljes egésze, miután a Fidesz-KDNP hatalomra kerülését követően meghirdette a munkaalapú társadalom felépítését, amely széleskörű foglalkoztatás, és nem direkt szegénységpolitika révén szándékozta felemelni a leszakadó rétegeket. Tizenhat évig konstans vita övezte az orbáni szociálpolitikát, sokat gazdagodott a téma szakirodalma, ahogyan a szakértők értékelni próbálták a magyar támogatási rendszert. Leegyszerűsítve: a legjelentősebb visszatérő kritika a rendszerrel kapcsolatban az volt, hogy nem segít a szegényeknek. Ennek apropóján jelentős számháború alakult ki a szakma és a kormányzati szféra között, a Fidesz védte a bizonyítványát, ebben a Kincses Áron vezette KSH különösen hasznos partnernek bizonyult az utóbbi években. A szegénységgel kapcsolatos adatok (amelyek a jövedelmi változó miatt minden más hivatalos adatra kihatással vannak) megkérdőjeleződtek, majd korrekcióra kerültek, amely korrekció egy sor új adatminőségi kérdést vetett fel, és a teljes igazságot ma, egy év távlatából sem tudjuk[1]. Mégis, most, negyed évvel a kormányváltás és az Orbán-rendszer vége után megfelelőnek gondoltuk az időt, hogy megírjuk az orbáni szociálpolitika rövid zárójelentését. A Republikon új elemzésében a gyermekszegénységi adatok kerültek fókuszba; e számok, valamit a magyar szociális- és családpolitikát leíró más adatok segítségével igyekszünk megválaszolni pár igen fontos kérdést: Gyermekbarát volt-e a családbarát kormány? Elérte-e szociálpolitikai céljait? Jobban élnek-e a gyerekek, mint tizenhat, vagy éppen tíz évvel ezelőtt? Hogyan teljesítettünk az európai átlaghoz képest?

[1] Elemzésünk egyes megállapításait a KSH korrigált szegénységi adataira alapozzuk, melyeket jobb híján valóságosnak feltételezünk. Az elemzés szempontjából releváns számokban látványos változásokat okozott a hivatalos (de nem elégséges) adatkorrekció, jelentősen megugrott például a jövedelmi szegénység, és nőtt a gyermekszegénység is, egyes éves adatokban. Ennek tudatában értelmeztük a számokat, és vontuk le a következtetéseket.

SZÁMHÁBORÚ A GYERMEKSZEGÉNYSÉGRŐL

A magyar szegénységhez kapcsolódó számháborúról sokszor, sokat olvashattunk az elmúlt néhány évben, Orbán Viktor maga is többször beleállt a témába, és a KSH problémás adatai sem könnyítik meg az igazságtételt. Mostani tudásunk szerint a jövedelmi szegénység aránya alig változott az elmúlt húsz évben, az anyagi depriváció ban élők aránya jelentősen csökkent, a szegénységi rés, azaz a szegénység mélysége növekedett. A gyermekszegénység (a gyermekekre vonatkozó relatív jövedelmi szegénység) jelen tudásunk szerint 2018-ig csökkent, majd 2020-ra megint megugrott (14-ről 21 százalékra) és azóta 18 százalék körül mozog. Az Eurostat adatbázisából az is kiderül, hogy ez az arány az EU-átlaghoz hasonló, a V4 országok közül számottevően rosszabb Csehországnál és Lengyelországnál, de kicsivel jobb Szlovákiánál.

Gyermek-AROP (jövedelmi szegénység) alakulása tíz év alatt, EU átlag és V4-ek, 2015-2025 (%).

Forrás: Eurostat. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li02/default/table?lang=en

A magyar gyermekek szegénységi rése drámai képet mutat, 2008 óta duplájára nőtt, 17-ről 31 százalékra. A gyermekszegénységi rés mélyebb (31%), mint az össznépességé (24%), azaz itthon jobban sújtja a gyerekeket a mélyszegénység, mint a felnőtteket. Ez történik, amikor a rendszer a szegénységi küszöbhöz közeli

szegényeket átemeli a vonal fölé, de a legmélyebb szegénységben élőket szisztematikusan magára hagyja. Elsősorban azon mutatókban csökkent a magyar szegénység, amelyekre hatással van a foglalkoztatottság, jövedelmi értelemben a szegénység stagnált, a gyermekszegénység még nőtt is az elmúlt években, és a szegénységi rés mélyülése – különösen a gyermekek körében – cserbenhagyó szociálpolitikára utal. Vizsgáljuk hát meg közelebbről az orbáni szociálpolitika felépítését.

A SZEGÉNYELLENES SZOCIÁLPOLITIKA FÉLÉPÍTÉSE

Az Orbán-kormányok EU-átlag fölött költöttek családtámogatásokra, azonban súlyos strukturális hibák (azaz szándékos torzítások) jellemezték ezt a támogatási rendszert. Az adókedvezmények emelték Magyarországot az EU családtámogatási átlaga fölé, azonban ha csak a közvetlen családtámogatásokat és szociális védelmi kiadásokat nézzük, Magyarország alulmúlja az EU-átlagot, és lényegesen más arányban költ egyes támogatási formákra (és ez által a különböző társadalmi csoportokra), mint az EU más országai. Lényegében a jómódú családokkal szemben nagylelkű a magyar rendszer, a szegényebbeket pedig teljesen kizárja a támogatásokból.

Adókedvezmények nélkül Magyarország a GDP 1,73 százalékának megfelelő összeget költ a családtámogatásra, ami az EU-átlag háromnegyedének felel meg. Rászorultsági támogatásokra mindössze a GDP 4 ezrelékének megfelelő összeget költünk, ez az EU-s arány tizenötöd része, azaz lényegében teljesen kimarad a rászorultsági, szegényeket célzó elem a szociálpolitikából. Családi pótlékra az EU-átlag felét költi Magyarország, 2008 óta változatlan összeget, ami kevesebb mint feleannyit ér, mint 2008-ban. Cserébe ötször annyit költünk GYED-re és GYES-re, mint az EU-átlag. Ezek jövedelemarányos juttatások, amelyeknek előfeltétele a foglalkoztatottság, és a magas jövedelműeket támogatják a legnagyobb mértékben. A bölcsődei és óvodai ellátás tudja biztosítani, hogy a szülők ne szoruljanak ki a munkaerőpiacról, azonban az EU-átlag negyedét költi a magyar állam e

szolgáltatásokra, és a bölcsődei/óvodai lefedettség éppen a legszegényebb, legkevesebb munkahellyel rendelkező területeken a legalacsonyabb, az ellátás nagyrésze Budapesten és Pest megyében összpontosul; ez egy újabb elem, ami aránytalan hátrányt jelent a szegény szülők számára. A családi adókedvezményre évről évre egyre többet költött az Orbán-kormány, az Orbán-kormány hivatalos közleménye szerint 2026-ra a GDP 5 százalékának megfelelő összeget (2021-ben 0,6 százalék volt). Messze ez a legdrágább támogatási forma Magyarországon, és egyben egy újabb transzfer, ami teljes mértékben kizárja a munkanélkülieket, és jövedelemarányosan magasabb támogatást jelent a jómódúbb családoknak.

A családtámogatási rendszer szerkezete (% GDP, 2022)			
Tétel	**Magyarország (HU)**	**EU–27**	**Összehasonlítás**
Családtámogatás összesen (ESSPROS) - adókedvezmény nélkül	1,73	2,3	EU-átlag háromnegyede
ebből eszköztesztelt (rászorultsági)	0,04	0,61	EU-átlag 1/15-e
Univerzális családi pótlék	0,43	0,98	EU-átlag fele
Gyed/GYES (jövedelemarányos)	0,54	0,11	EU- átlag ötszöröse
Bölcsőde/óvoda (természetbeni ellátás)	0,15	0,58	EU-átlag negyede

Szociális védelmi családtámogatási kiadás a GDP százalékában kifejezve, 2022. Forrás: Eurostat spr_exp_ffa. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_ffa/default/table?lang=en

A roma lakosság a fennálló elosztási rendszer legnagyobb áldozata. A magyar roma lakosság 52 százaléka, azaz több mint fele jövedelmi szegénységben él, szemben a nem roma lakosság 13 százalékával, tehát négyszer akkora szegények aránya a roma kisebbségen belül, mint a nem romáknál. A romák 40 százaléka súlyos

deprivációban él, az arány a nem romák körében kevesebb, mint nyolc százalék, ez már ötszörös különbség. Így a felfelé kedvező családtámogatási rendszer kifejezetten diszkriminálja a roma lakosságot. A munkaalapú társadalom ígérete azt jelenti, hogy akinek munkája van, annak minden elérhető, amire szüksége lehet, azonban a dolgozó szegényeknek csak a támogatások törtrésze jut, és az is csak gyerekvállalás feltételével, ám a gyerekek számára nem biztosított a bölcsődei/óvodai ellátás, közben pedig aránytalanul sok pénz kerül a jómódú családokhoz.

Humánus szempontból tehát kudarcos az orbáni családtámogatási rendszer, de ez nem feltétlenül jelenti, hogy nem éri el a célját. Fontos hát megfejteni, mi volt az Orbán-kormányok célja ezzel a családtámogatási rendszerrel?

A CÉL A TÖBB GYEREK, NEM A JOBBAN ÉLŐ GYEREK

Az orbáni családpolitika szerkezetéből egyértelműen következik, hogy nem a gyermekjólét, hanem a születésszámok növelése a szakpolitika célja. Ezt a támogatási rendszert nem a meglévő gyerekek érdekelték, hanem az újszülöttek, és még inkább az ő szüleik, a potenciális szavazók, a pénzosztásból kovácsolható politikai tőke. Emellett sebészi pontossággal igyekeztek a Fidesz szakpolitikusai, hogy a roma lakosságot a lehető legtávolabb tartsák ezektől a támogatásoktól, hiszen éppen a szegénység és a függési viszony láncolta ezt a kisebbséget a Fideszhez. Egy mondatban összefoglalva: az Orbán-kormány célja a demográfiai fordulat előidézése és a potenciális szavazóbázis lekenyerezése volt. Fel kell azonban tennünk a klasszikussá vált kérdést: „De sikerült?”

2010-ben még több mint 90 ezer gyermek született Magyarországon egy év alatt, 2025-re 72 ezerre csökkent ez a szám, tehát a születésszám 20 százalékkal csökkent 15 év alatt. Természetesen nemcsak itthon, hanem egész Európában csökken a születések száma, de éppen ezt szerette volna ellensúlyozni az Orbán-kormány – most már kijelenthetjük: sikertelenül.

Amennyiben pedig a Fidesz családpolitikájának fő célja a „szavazatvásárlás” volt, egy darabig vélhetően jól működött, a családosok egy részét elcsábította az urnákhoz, másokat pedig a kormány számos botránya ellenére távol tartott a szavazófülkéktől. A Republikon adatai szerint 2022-ben a 40-60 év közöttiek, azaz a „gyermeknevelő” generáció produkálta legalacsonyabb választási részvételi hajlandóságot, 2026-ban, négy évvel később pedig éppen ennek a középgenerációnak nőtt leginkább a részvételi kedve, ami a Tisza győzelmét eredményezte. Az apolitikus, gyermekeit nevelő, kertjét gondozó, politikával nem foglalkozó réteg mozgósítása volt ez. A fiatalok pedig sosem voltak Fidesz-szavazók, és hiába gyerekeskedtek az orbáni családpolitika tejjel-mézzel folyó Kánaánjában, tudjuk, hogy ez a családpolitika nem gyermekjóléti politika volt, hanem egy kudarcos pronatalista törekvés, így a fiatalok meggyőzésére aligha volt alkalmas. Saját politikájának teljes félreértelmezése volt, amikor Orbán Viktor azt állította, a fiatalok hálátlanok, a sok (Orbán kegyéből kapott) ajándék ellenére kormányellenesek, hiszen az ajándékokat, vagy inkább trójai falovakat nem a fiatalok, hanem a szüleik kapták, és 2026-ban már ők sem kértek belőle.

A Fidesz tehát összességében nem érte el céljait a családpolitikai rendszerrel. Sajnálatos módon a roma lakosság kizárásában volt a legsikeresebb. Azonban fontos említeni, hogy egy rossz szociálpolitika is képes lehet részben jó eredményeket produkálni. Hiába a strukturális problémák, ilyen mértékű ráfordítás mellett igenis előfordulhat, hogy a szociálpolitika amúgy kívánatos célját, a szociális biztonság megteremtését is előre mozdítja, akár a döntéshozó akaratán kívül is. Ezért végezetül megvizsgáltuk, mennyire volt effektív az orbáni családpolitika a gyermekszegénység csökkentésének tekintetében. A magyar gyermekszegénység, mint említettük, hasonló az EU-átlaghoz, 17 százalék a 19 százalékkal szemben. Az Eurostat 2024-ben vizsgálta a tagországok szociális kiadásainak szegénységcsökkentő hatását, melyből kiderül, hogy a magyar szociálpolitika gyermekszegénységcsökkentő hatása az EU-átlag körülbelül felének felel meg. Transzferek nélkül az EU-átlag gyermekszegénység tekintetében 8 százalékponttal maradna el országunktól, azonban a hatékony szociális rendszereknek köszönhetően ez a különbség szinte semmissé válik. A hazai transzferek a meglévő szegénység csupán 31 százalékát szüntetik meg, szemben az EU-átlag 42 százalékkal.

Gyermekvédelmi szempontból tehát az átlag feletti magyar szociális ráfordítások fele annyit érnek, mint az EU-ban máshol, ami egyben azt is jelenti, hogy ugyanekkora összegből kétszer ilyen jó gyermekjóléti rendszert lehetne finanszírozni itthon.

Gyermek jövedelmi szegénység szociális transzferek előtt vs. után, 2024			
	Transzferek nélkül	**Transzferekkel**	**Transzferek szegénység-csökkentő hatása**
Magyarország	25%	17%	-7,9%
EU-27 átlag	33%	19%	-13,9%

Gyermek AROP (jövedelmi szegénység, a medián jövedelem 60%-a alatti háztartás, a szociális transzferek hatásának figyelembevételével. Forrás: Eurostat ilc_li10, ilc_li02 2024. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LI10/default/table?lang=en

A transzferek gyenge korrekciós ereje és a mélyülő szegénységi rés ugyanarra utal: a rendszer nem ér el a legmélyebb szegénységig, mert a fő eszközei (GYED, adókedvezmény) jövedelemarányos juttatások, amelyek feltétele a formális foglalkoztatás, és ez jobban „bünteti" a gyerekeket, mint az alacsony jövedelmű vagy munkanélküli felnőtteket.

Az orbáni családpolitika népességnövelő törekvése miatt a háromgyerekes családokat jelöli ki fő célpontként, de a GDP 5 százalékának megfelelő családi adókedvezmény ellenére minden negyedik, legalább háromgyerekes, kétszülős háztartás jövedelmi szegénységben élt Magyarországon 2024-ben. Náluk csak az egyszülős háztartások voltak szegényebbek, ami szintén a foglalkoztatottság és házasság alapú családpolitika árnyoldalát domborítja ki. Természetesen az EU más országaiban is szegényebbek a nagycsaládosok és az egyedülálló szülős háztartások, mint a „tradicionális" családok, de nem minden országban SZJA-mentes a háromgyerekes szülő. A Fidesz családpolitikája tehát azon a specifikus, számára kívánatos rétegen sem tudott hatékonyan segíteni, akik a szakpolitikájuk célkeresztjében álltak.

Háztartástípusok szerinti jövedelmi szegénység, 2024 (%)		
Háztartástípus	**Magyarország (HU)**	**EU–27**
Egyszülős, gyermekkel	29	33
Két felnőtt, 1 gyermek	10	11
Két felnőtt, 2 gyermek	8	12
Két felnőtt, 3 vagy több gyermek	25	27

Háztartási AROP 2024. Forrás: Eurostat ilc_li03.

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li03/default/table?lang=en

Ez volna az Orbán-kormány hagyatéka, azonban aki A-t mond, mondjon B-t is alapon fontos, hogy rögzítsünk néhány egyértelmű javítási lehetőséget a jelen és jövő kormányai számára. A családi pótlék reálértékének helyreállítása és automatikus indexálása szükségszerű lépés, ami univerzális juttatás lévén a legszegényebb gyerekes családoknak jelenti a legnagyobb segítséget. Ebben az új kormány már tett egy fontos lépést: októberben bejelentette, hogy 2027-től egy lépésben megduplázza a családi pótlékot, az emelt összegű ellátással együtt. A duplázás azonban még nem állítja helyre a 2008-as reálértéket, amihez egy gyermek után 24 400 helyett mintegy 33 700 forint kellene, és automatikus indexálás nélkül az új összeg is ugyanúgy elértéktelenedhet, mint az elmúlt tizennyolc évben a régi juttatás. A rászorultsági eszközökre jelenleg mindössze a GDP 0,04 százalékának megfelelő összeget költünk, az EU-átlag egytizenötödét. Jó kezdet az idei, mintegy 400 ezer rászoruló gyermeknek járó, gyermekenként 100 ezer forintos iskolakezdési támogatás, de egyszeri juttatásként nem helyettesíti a kifejezetten mélyszegénységet célzó költések tartós és jelentős növelését, amellyel csökkenthető a szegénységi és gyermekszegénységi rés. A bölcsődei és óvodai kapacitások bővítésével a leghátrányosabb térségekben (például Észak-Magyarországon) a foglalkoztatás is elősegíthető a gyermekellátás javítása mellett, ez egy olyan terület, ahol az állami ráfordítások területi eloszlása jelenleg nagyon aránytalan. Végezetül, a roma gyermekszegénység célzott kezelését sem lehet tovább halogatni, a 16 éve épülő és fennálló, a cigányságot mindennemű támogatásból kirekesztő rendszer nem fenntartható, és nem is emberséges.

Bár az orbáni szociálpolitika rendszerszintű hibái jelentős társadalmi károkat okoztak, egyben remény is meríthető abból, hogy hatékonyabb, szakmaibb, méltányosabb szociálpolitikával akár a jelenlegi ráfordítási szint mellett is sokkal jobb eredmények érhetők el. A legnehezebb ügy persze az adómentesség kérdése, ami talán se gazdasági, se szociális szempontból nem fenntartható jelenlegi formájában, de éppen ilyen nehezen visszavonható. Az orbáni hatalommegtartás e kétségbeesett, rövidtávon gondolkodó, szavazatvásárló intézkedése gúzsba kötheti az utódokat, és megnehezítheti az egyébként nem hatékony családtámogatási rendszer újragondolását, különösen, ha nem sikerül kommunikálni, hogy az újratervezés éppen a családosok jólétét hivatott javítani; ezúttal beleértve az egyszülős, a roma, az egykeresős, a szegény és sokgyerekes családokat is.